

ANTİK KAYNAKLARDA MİDAS

Makbule Muharreova Sabziyeva*

Prof. Dr. Taciser TÜFEKÇİ SİVAS'ın anısına...

Tarihte Frigya'nın (Phrygia) başkenti olarak bilinen, günümüzde kalıntıları Ankara'nın Polatlı ilçesinde, Sakarya Nehri ile Porsuk Çayı'nın birleştiği Yassıhöyük köyünde bulunan Gordion kentinin efsanevi kralı Midas hakkında birçok rivayet anlatılmaktadır. Ağızdan ağıza değişerek geçen bu rivayetler, aslında çok eski yazılı kaynaklara dayanmaktadır. Bu kaynaklar Hesiodos, Herodot, Ovidius, Plutarkhos, Marcus Junianus Justinus gibi birçok Antik Yunan ve Roma tarihçilerin, filozofların eserleridir.

Bu makalede, antikçağda yazılan eserleri bir araya getirerek, Midas hakkında anlatılanları alıntılarla ortaya koymayı ve bu veriler doğrultusunda Midas'ın kimliği ile ilgili bilgilerimize hem zenginlik katmayı, hem de bilimsel nitelik kazandırmayı amaçlamaktayız. Makalede, göndermeler ve alıntılar yapacağımız kaynakların bir kısmının Türkçe çevirileri var olduğu halde, bir kısmı henüz Türkçeye çevrilmemiştir. Bu eserlerin tanınması gerektiğini düşünerek orijinal dili olan Latincelelerini, kimi zaman ise Yunancadan İngilizceye ve Rusçaya yapılan çevirilerini ele alarak onlardan bahsetmeyi gerekli gördük. Alan üzerinde çalışan araştırmacıların Türkçedeki kaynaklara vakıf olduklarını düşünerek makalede daha çok Türkçeye henüz çevrilmeyen kaynakların

---

*Doç.Dr., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Karşılaştırmalı Edebiyat Bölümü öğretim üyesi.

yazarları hakkındaki bilgilerin açıklanması gereksinimini duyduk. Aşağıda geçen yazar isimleri alfabetik sıraya göre sıralanmıştır.

Athenaeus. (MS II-III. yüzyıl) Yunan dilbilimcisidir. Eski fıkraların anlatıldığı ve ikinci kaynak olarak görülen *Bilgelerin Ziyafeti* adlı 15 parçadan oluşan kitabın yazarıdır.

Cassiodorus. (MS I. yüzyıl) Romalı bilim adamı ve yazar.

Claudius Aelianus. (MS II.-III. yüzyıl). Antik Roma yazarı ve filozofudur. Günümüze 17 kitaptan oluşan *Hayvanların Doğası Üzerine* ve 14 kitaptan oluşan *Varia Historia* (Çeşitli Öyküler) eserleri ulaşmıştır. *Varia Historia* antik Yunanların hayatındaki ilginç olaylardan bahsetmektedir. Her iki eser Yunanca yazılmıştır.

Hesiodos. (MÖ VIII. yüzyıl). Yunan şairi. Türkçede de çevirileri bulunan *İşler ve Günler*, *Tanrıların Doğuşu* adlı eserleriyle tanınmaktadır. Şairin *Catalogue of Women or Ehoiai* eseri tanrılarla ilişkide olan kadınlardan bahsetmektedir. Makalede bu esere gönderme yapılmaktadır.

Julius Pollux. (MS II. yüzyıl) Yunan dilbilimcisi ve belagat ustası. *Onomastikon* başlıklı 10 ciltlik çalışması bir ansiklopedi örneğidir. Bu çalışmada kelimelerin açılımı, eski yazarlardan alıntılar, hükümdarlara methiyeler, haraç ve vergi toplayanlar için söylenebilecek kötü ifadeler yer almaktadır.

Lycophron. (MÖ III. yüzyıl). Yunan şairi ve dilbilimcisi, mitolojik konuların ele alındığı birçok trajedilerin yazarıdır.

Marcus Junianus Justinus. (MS III. yüzyıl). Roma tarihçisidir. *Pompeius Trogus'un Philippicae'in Tarihinden Parçalar* adlı kitabı I.yüzyılda yaşamış Roma tarihçisi Pompeius Trogus'un günümüze ulaşmayan Makedonya hükümdarı II. Philippicae'i anlatan 44 ciltlik külliyatından alıntılardan oluşturulmuştur.

Marcus Tullius Cicero. MÖ I. yüzyılda yaşamıştır. Romalı devlet adamı, filozof ve belagat ustasıdır. Makalemizde 45 yılında yazdığı *De Divinatione* (Kehanet Üzerine) eserinden bahsedilmiştir.

Pausanias (Gezgin). MS II. yüzyılda yaşamıştır, Yunan coğrafyacısıdır. 10 ciltlik *Periegesis tes Hellados* (Yunanistan'ın Tasviri) eserini kaleme almıştır.

Platon. (MÖ I. yüzyıl) *Phaidros* eseri, Platon'un diyaloglarından birinin adıdır, Sokrates (aslında Platon'un kendisi) ile Phaidros arasında geçer. Felsefe üzerine yapılan bu diyalogda Platon bilgi ve güzellik hakkında fikirlerini anlatmaktadır.

Plinius. (MS I. yüzyıl) *Naturalis Historia* (Doğa Tarihi) adlı 37 kitaptan oluşan Yunan ve Romalı yazarların kitaplarının özetinden oluşan bir derleme ile tanınmaktadır.

Polyaenus. (MS II. yüzyıl) Roma'da yaşayan ama Yunanca yazan Polyaenus 8 kitaptan oluşmuş ve en çok bilinen *Savaş Manevraları* mecmuasını Pers İmparatorluğu'yla savaşa giren Roma imparatorları Marcus Aurelius'a ve Lucius Verus'a ithafen yazmıştır.

Ptolemaeus Chennus. (MS II. yüzyıl) Yunanlı yazar. Mitolojik kahramanları konu eden *Bilgililer İçin Yeni Tarih* adlı 7 kitaptan oluşan eserin yazarıdır. Bu kitap Konstantinopolis patriği I. Fotios'un kütüphanesinde yer almaktaydı.

Tyrtaios. (MÖ VII. yüzyıl) Yunan şairi.

Yukarıda adı geçen eserler henüz XIX. yüzyılda orijinal dilleri olan Latince

ve Yunancadan yabancı dillere çevrildiği için inceleme sırasında yabancı kaynaklara başvurmak zorunda kaldık. Bunun yanı sıra çalışmamıza antikçağ döneminin ruhunu kazandırmak için internette bulunan Latin Edebiyatı E-Kütüphanesi sitesinde (<http://www.thelatinlibrary.com>) yer alan orijinal dilde kaynaklardan alıntılarını da sunmadan geçemedik.

Antik Yunan tarihçisi **Herodot**, çok sayıda ciltten oluşan geniş hacimli *Tarih* eserini yazarken amacını şu şekilde açıklar:

Bu, Halikarnassoslu Herodot'un kamuya sunduğu araştırmadır. İnsanoğlunun yaptıkları zamanla unutulmasın ve gerek Yunanlıların, gerekse Barbarların meydana getirdikleri harikalar bir gün adsız kalmasın, tek amacı budur; bir de bunlar birbirleriyle neden dövüşürlerdi diye merakta kalınmasın (Herodot, 1973, 21).

Herodot'un *Tarih* eserinin *Klio* başlıklı 1. kitabının 14. bendinde Midas'ın **Gordias**'ın oğlu olduğunu (Herodot, 1973, 10) ve isminin Midai olarak eski Frigya anıtının üzerinde bulunduğunu öğrenmekteyiz (Геродот, 2004, 14). **Hesiodos**'a göre ise Midas, Tmolus'un ve Pessinus'ta yaşayan Cybele'nin oğludur (Эллинские поэты, 1999: 138). Fakat antikçağın Midas ile ilgili birçok kaynağında Midas'ın babasının Gordias olduğu söylenmektedir. Bu sebepten bu fikri temel olarak almaktayız ve Midas'tan bahsetmeye başlamadan önce onun babası olarak bilinen Gordias'tan bahsetmek yerinde olacaktır. III. yüzyılda yaşayan Roma tarihçisi **Marcus Junianus Justinus**'un *Pompeius Trogus'un Tarihi* adlı kitabında anlattıklarına göre, Gordius, Büyük ve Küçük Frigya arasındaki topraklarda, kiraladığı öküzlerle çalışan bir çiftçiymiş.

Gordius cum in his regionibus bubus conductis araret, aves eum omnis generis circumvolare coeperunt. 6 Profectus ad consulendos augures vicinæ urbis obviam in porta habuit virginem eximie pulchritudinis; percontatus eam, quem potissimum augurem consuleret; 7 illa audita causa consulendi, gnara artis ex disciplina parentum, regnum ei portendi respondit polliceturque se et matrimonii et spei sociam. 8 Tam pulchra condicio prima regni felicitas videbatur. 9 Post nuptias inter Phrygas orta seditio est. 10 Consulentibus de fine discordiarum oracula responderunt regem discordiis opus esse. 11 Iterato quaerentibus de persona regis, iubentur eum regem observare, quem reversi primum in templum Iovis euntem plaustro repperissent. 12 Obvius illis Gordius fuit, statimque eum regem consalutant. 13 Ille plastrum, quo vehenti regnum delaturn fuerat, in templo Iovis positum maiestati regiae consecravit (Marcus Junianus Justinus, XI 7, 5–13).

Çeviride:

Günlerden bir gün etrafında birçok farklı kuşların uçtuğunu gören Gordius, 6 komşu şehirdeki kâhinlere bunu danışmaya gider. Şehrin giriş kapısında karşısına esrarengiz güzellikte bir kız çıkar. Gordius, hangi kâhine gideceğini ona sorar. 7 Kız, olayı öğrenince ebeveynlerinin ona fal bakmayı öğrettiğini söyler ve kuşların ona kral olacağını haber verdiklerinin kehanetinde bulunur, kendisinin ise onun eşi ve yoldaşı

olacağına söz verir. 8 Bu güzel teklif Gordius tarafından kral olmak için atılan ilk mutlu adım olarak görülür. 9 Onların düğünleri sırasında Frigyalılar arasında karmaşa başlar. 10 Kâhine karmaşanın ne zaman biteceğini soran Frigyalılar, başlarında bir kral olduğu zaman karmaşanın biteceği cevabını alırlar. 11 İkinci defa kâhine kral olarak kimi seçmeleri gerektiğini sorduklarında, kâhin onlara, geri dönerken karşılıklarına çıkan ilk kişiyi seçmelerini önerir. 12 Karşılıklarına çıkan Gordius'u kralları olarak selamlarlar. 13 Kral olma şerefine eren Gordius, kral olduğunu öğrendiği zaman bulunduğu kağını Jüpiter'in tapınağına bağlar.*

Rivayetlere göre Büyük İskender Gordion'a geldiğinde (MÖ 334) Gordius'un kağını tapınağına bağladığı düğümü çözmeye çalışır ama çözemeyince kılıcı çekip düğümü keser. Bu rivayet **Marcus Junianus Justinus Pompeius Trogu'un Tarihi** adlı kitabında anlatılmakla da destek kazanmıştır:

3 *Post haec Gordien urbem petit, quae posita est inter Phrygiam maiorem et minorem;* 4 *cuius urbis potiundae non tam propter praedam cupido eum cepit, sed quod audierat in ea urbe in templo Iovis iugum Gordii positum, cuius nexum si quis solvisset, eum tota Asia regnaturum antiqua oracula cecinisse...* 15 *Igitur Alexander capta urbe cum in templum Iovis venisset, iugurn plaustris requisivit, quo exhibitio, 16 cum capita loramentorum intra nodos abscondita reperire non posset, violentius oraculo usus gladio loramenta caedit atque ita resolutis nexibus latentia in nodis capita invenit* (Marcus Junianus Justinus, XI 7, 3-4; 15-16).

Çeviride:

3 (Büyük İskender- M.S.) *Büyük ve Küçük Frigya arasında bulunan Gordius'un şehrine doğru hareket eder. 4 İskender'in bu şehri alma tutkusunun kaynağı aslında ganimet elde etme kaygısı değildir; o, Jüpiter'in tapınağında Gordius'un kağnisinin bulunduğunu duymuştu ve kağninin düğümünü çözen kişinin bütün Asya'da hükümdarlık edeceğine dair kâhinlerin çok eski kehanetlerini biliyordu...* 15 *Şehri alan İskender Jüpiter'in tapınağına gelir ve Gordius'un kağnisini sorar. 16 Kağni ona gösterildiğinde İskender, düğümler arasında saklanan ipin uçlarını bulamaz ve kehaneti zor kullanarak da olsa elde edebilmek için kılıçla düğümü keser ve bu şekilde ipin uçlarını bulur.*

Plutarkhos (M.S. 46 – 120) ise *Paralel Yaşamlar* eserinde bu olayı şöyle anlatır:

(İskender- M.S.), *"Pisidya halkının direnişini bastırdıktan sonra Frigya'yı işgal etti. Eski kral Midas'ın memleketi olduğu söylenen Gordion şehrini aldıktan sonra İskender, kızcılık dallarıyla düğümlenen ünlü kağını gördü ve bu düğümü çözen kişinin dünyanın hükümdarı olacağını anlatan rivayeti duydu. Düğümün çok karışık olduğunu ve uçlarının*

* Bu ve devamındaki metinlerin Latince, Rusçadan ve İngilizceden çevirileri Makbule SABZİYEVA tarafından yapılmıştır.

ustalıkla saklandığını anlatan birçok yazar, İskender'in düğümü çözemediğini ve kılıçla kestiğini bildirirler. Fakat Aristobulus'un anlattıklarına göre, İskender boyunduruğun kemerini tutan kancayı araba okunun ön ucundan çıkarınca düğümü çok rahatlıkla çözebilmiştir (Plutarkhos, 1994, Alexandr, 18).

Tarihi olayların kronolojisini bozarak İskender'den bahsetmekte amacımız hem Midas'ın yaşadığı döneme ve mekâna ilişkin “Gordius'un düğümü” ibaresine açıklık getirmek, hem de o zaman insanların kehanetleri ne derecede önemsediklerini göstermektir. Kehanetlere çok inanan insanlar Gordius hakkında olduğu gibi Midas hakkında da kehanetlerin bulunduğunu ve gerçekleştiğini anlatmaktaydılar. Mesela, insanları, görenekleri ve mucizevî olayları fıkra biçiminde anlatan Romalı yazar **Claudius Aelianus** (II.-III. yüzyıl) *Varia Historia* (Çeşitli Öyküler) kitabında şöyle yazar:

Фригийские сказания повествуют о том, что фригийцу Мидасу, когда он был еще малым ребенком, во сне заползли в рот муравьи и с великим прилежанием стали сносить туда пшеничные зерна. Во рту Платона пчелы устроили улей, а Пиндара, подкинутого в младенчестве, вскормили своим медом, вместо молока родительницы. (Aelianus / Элиан, 1963, XII, 45).

Çeviride:

Frigya rivayetleri, Frigyalı Midas'ın henüz çocukken uyuduğu sırada ağzına karıncaların girdiğini ve oraya büyük gayretle buğday tanelerini taşıdıklarını, Platon'un (Eflatun) ağzında arıların yuva kurduğunu ve bebekken bırakılan Pindar'ı anne sütü yerine kendi balları ile beslediklerini anlatmaktadır.

Deneyimli insanlar bu türlü izlenimler sonucu kehanetler yapmışlar. **Cicero**'nun MÖ 45 yılında yazdığı *De Divinatione* (Kehanet Üzerine) eserinde şöyle demektedir. “*Midae illi Phrygi, cum puer esset, dormienti formicae in os tritici grana connesserunt. Divitissimum fore praedictum est; quod evenit*” (Cicero, I, 36). (Midas, henüz çocukken, ona buğday tanelerini taşıyan karıncalar, onun çok zengin birisi olacağıнын haberini verdiler.)

Midas'ın unutulmamasını, günümüzde de onun hakkındaki rivayetlerin anlatılmasını sağlayan olayları MÖ I. yüzyılda yaşamış Latin ozanı **Ovidius** *Metamorphoses* (Dönüşümler) adlı eserinin XI. bölümünde şu şekilde anlatmaktadır: Bir keresinde neşe dolu Dionysos, kalabalık kadın (maenad) ve erkek (satyr) arkadaşları eşliğinde Frigya'da Tmol nehrinin kayalık ormanlarında dolaşıyormuş. Maiyet arasında sadece Silenus eksikmiş. Çok sarhoş olduğu için Silenus epeyce geride kalmış ve ayakları dolanarak Frigya'nın çöllerinde yürümeye çalışıyormuş. Silenus'u gören çiftçiler onu çiçek çelenkleriyle sarmış ve Midas'ın yanına götürmüşler. Dionysos'un öğretmenini hemen tanıyan Midas, sarayında Silenus'u dokuz gün boyunca en güzel şekilde ağırlamış ve

daha sonra onu Dionysos'un yanına götürmüŒ. Dionysos, Silenus'u görünce çok sevinmiŒ ve öğretmenine gösterilen saygıdan dolayı Midas'a ondan istediğini dileyebileceğini söylemiŒ. O zaman Midas dokunduğu her Œeyin altın olmasını istemiŒtir.

105

*Liber et indoluit, quod non meliora petisset.
laetus abit gaudetque malo Berecyntius heros
pollicitique fidem tangendo singula temptat
vixque sibi credens, non alta fronde virentem
ilice detraxit virgam: virga aurea facta est;*

110

*tollit humo saxum: saxum quoque palluit auro;
contigit et glaebam: contactu glaeba potenti
massa fit; arentis Cereris decerpsit aristas:
aurea messis erat; (Publius Ovidius Naso, 1961, Liber XI).*

Çeviride:

105

Liber, o (Midas; M.S.) daha iyi bir Œey istemedi diye üzöldü
Midas neŒeyle ayrıldı, aldığı beladan memnun Berecentius evladı**
Dokunarak her Œeye sözü verileninin doğruluğunu yoklar;
Kendi kendine inanmayarak koparır meŒe ağacından bir dal,
Yapraklarıyla birlikte kopardığı bu dal dönüşür altına.*

110

*Yerden kaldırdığı bir taŒ altın olarak parlar,
Bir avuç toprak alır, dokunur dokunmaz toprak sertleŒir,
Altına dönüşür. KurumuŒ buğdayları koparmaya baŒlar,
Tarla, altın sarısıyla tutuŒup parlar.*

Ovidius'a göre, dokunduğu her Œeyi altına dönüştüren Midas daha sonra acıkmıŒ ama bir türlü yemek yiyememiŒ. Ağzına koyduğu her Œey, içmek istediği su bile altına dönüşmüŒ. Susuzluğa dayanamayan Midas “altın sarısı ellerini göklere doğru uzatarak” bu gücün ondan alınması için Dionysos'a yalvarmaya baŒlamıŒ. Dionysos ona acımıŒ ve onu Paktolos Nehri'nin (günümüzde Sart Çayı; M.S.) sularında yıkanmaya göndermiŒ. Nehirde yıkanan Midas bu beladan kurtulmuŒ. Ovidius, “Paktolos Nehri'nin dibinde altınlar hâlâ parlamaktadırlar”, der.

Gene Ovidius'a göre, zenginlikten korkan Midas ormana yerleŒmiŒ ve arkadaŒı Pan'la (diğer adı Marsias; Yunan mitolojisinde kırların, çobanların tanrısı) bir mağarada sade bir yaŒam tarzı sürmeye baŒlamıŒ.

* Dionysos'un bir baŒka adı; not M.S.

** Frigya'nın bir baŒka adı; Frigya'da bulunan Berecentu Dağı'nın adından alınmıŒtır; M.S.

150

*nam freta prospiciens late riget arduus alto
Tmolus in ascensu clivoque extensus utroque
Sardibus hinc, illinc parvis finitur Hypaepis.
Pan ibi dum teneris iactat sua sibila nymphis
et leve cerata modulatur harundine carmen* (Publius Ovidius Naso, 1961, Liber XI).

150

*Neredeki uzaklardan denizi seyrederek
Gururla yükselir Tmolus Dağları,
Sertçe iner bir taraftan yamaçları Sardibus'a.*
Diğer taraftan ise küçük Hypaepis'e.**
Orada Pan, genç nemflere nağmelerini söyler
Onların nağmelerine flütüyle eşlik eder.*

Midas'ın eşek kulakları hakkında rivayeti gene Ovidius'ta şu şekilde okuyoruz:

155

*ausus Apollineos prae se contemnere cantus,
iudice sub Tmolo certamen venit ad inpar.
Monte suo senior iudex consedit et aures
liberat arboribus: quercu coma caerulea tantum
cingitur, et pendent circum cava tempora glandes.*

160

isque deum pecoris spectans 'in iudice' dixit" (Publius Ovidius Naso, 1961, Liber XI).

Çeviride:

155

*Apollo nağmelerini kendi nağmesinden değersiz
Görerek, Pan eşitsiz bir yarışa çıkar.
Tmolo*** da bu yarışa hakem kesilir.
Çok ihtiyar hakem yerini tutar,
Kulakları üzerinden yaprakları kaldırır,
Kırlaşmış saçlarını tek bir meşe dalı sarar,*

160

Bakınca, şakaklarından sarkan palamutları görür.

Hakem Tmolos'un kararıyla yarışmayı Apollon kazanır. Bir rastlantı sonucu seyirciler arasında bulunan Midas bu kararın adil olmadığını söyler ve Apollon'un gazabına uğrar. Apollon, Midas'ın kulaklarını yukarıya doğru çeker, içini beyaz yünle doldurur ve eşek

* Lidya Devleti'nin başkenti, günümüzde kalıntıları Manisa'nın yakınlarında bulunmaktadır; M.S.

** Lidya Devleti'nde küçük bir şehir; kalıntıları İzmir yakınlarında bulunmaktadır; M.S.

*** Tmolus Dağlarının tanrısı; M.S.

kulaklarına benzetir. Ayrıca, kulaklar her zaman hareket halinde bulunurlar. Bundan sonra Midas başını erguvan renginde sargıyla bağlar. Bu kulakları gören Midas'ın berberi, bir sazlıkta kuyu kazar ve kuyuya bunu anlatır. Bir yıl sonra kuyunun yerinde yetişen sazlar, her rüzgâr estiğinde anlatılanları bütün köye fısıldarlar (Publius Ovidius Naso, 1961, Liber XI).

Ovidius'un Midas'ın kulakları hakkında verdiği bilgiye Yunan şairi ve dilbilimcisi **Lycophron**'un *Alexandra* eserinde de rastlanmaktadır.

*1397 Но вот опять фригиец (527), мстя за братьев кровь,
Враждебно разорит страну, вскормившую
Судью над мертвыми, что возвещает им*

*1400 Законы правды нелицеприятные (528).
Фригиец тот отрежет уши некогда
Ослиные свои; виски украсит он
Мух-кровопийц пугающей повязкою (529).
Поработит всю землю он Флегрейскую,
Хребет Фрамбийский, ... (Lycophron.2011).*

Çeviride:

*1397 Gene de Frigyalı (527), kardeşlerinin öcünü almaya,
Ülkeyi düşmanca talan edecek
Ölülerin hâkimini besleyen ülkeyi*

*1400 O hâkim ki ölülere hoş olmayan gerçek kanunları beyan etmekte (528).
Bir zamanlar eşek kulaklı o Frigyalı,
Kendi kulaklarını kesecek; kan içen sinekleri korkutan
Bantla şakaklarını süsleyecek (529).
Phlegra toprağını, Thrambus Sıradağlarını işgal edecek... (530).**

Ovidius'un sazlık hakkında anlattıklarına ise başka bir antik kaynakta da rastlamaktayız. Yunan yazarı **Ptolemaeus Chennus** (MS II. yüzyıl) 7 ciltte *Çok Bilgililer İçin Yeni Tarih* külliyyatında tarihi olayları ve mitleri bir araya getirerek onlara farklı yorumlar katar. Külliyyatın 3.kitabında Midas'ın kulakları hakkında verilen bilgi Ovidius'un verdiği bilgiyle örtüşmektedir. (Photius, www.tertullian.org, 190).

Midas'ın Ankara şehrini kurduğu hakkındaki rivayet ise II. yüzyılın sonlarında yaşamış ünlü Yunan gezgini ve coğrafyacısı **Pausanias** (Gezgin) tarafından yazılan 10 ciltlik *Periegesis tes Hellados* (Yunanistan'ın Tasviri) isimli eserde anlatılmaktadır. Eski Yunan kültürünü ve topografyasını tanıma açısından *Yunanistan'ın Tasviri* eseri çok

* Dipnotlar Lycophron tarafından yapılmıştır. Bu dipnotlarda Lycophron, Frigyalı olarak Midas'ı ima etmekte, onun kendi kulaklarını kestikten sonra görünmesini engellemek için kafasını bantla sardığından bahsetmektedir. Bu banttan sarkan ipler her harekette sallanarak sinekleri korkutmaktaymış. Lycophron ülke olarak Avrupa'yı, ölülerin hâkimi olarak Avrupa'nın oğlu Minos'u kastetmektedir. Minos öldükten sonra ölüler dünyasının hâkimi olur.

önemli eserler arasında yer almaktadır. Bu eserde Pausanias, dönemin Yunan mitlerini, gezdiklerini ve gördüklerini anlatmıştır.

Большинство галатов, на кораблях переправившись в Азию, стало опустошать ее прибрежные области. Спустя некоторое время обитатели Пергама, в древности называвшиеся Тевфранией (2), прогнали их от моря. И вот галаты стали с тех пор занимать область по ту сторону реки Сангария, захвативши фригийский город Анкиру (якорь) (3), которую в прежнее время выстроил Мидас, сын Гордия, якорь, который нашел Мидас, еще в мое время находился в храме Зевса; существовал и так называемый «источник Мидаса» (4); говорят, что Мидас подмешал в него вина, чтобы поймать Силена. Так вот эту-то Анкиру они взяли...(Pausanias / Павсаний, 1994, Аттика. Фрагменты Галаты, 4,5).

Çeviride:

Galatların çoğunluğu gemilerle Asya'ya gelerek sahilde bulunan yerleşkeleri talan etmeye başladılar. Bir süre sonra eskiden adı Teuthrania olan Pergamon'un (şu anki Bergama; not M.S.) sakinleri onları sahilden uzaklaştırdılar. Bundan sonra Galatlar Sangariya Nehri'nin (şu anki Sakarya Nehri) karşı tarafına geçer ve Gordius'un oğlu Midas'ın kurduğu Frigya şehri Ankyra'yı (gemi çapası) istila ederler. Midas'ın bulduğu gemi çapası benim zamanımda Zeus'un tapınağında bulunmaktaydı. Bir de "Midas'ın çeşmesi" denilen bir yer vardı. Söylenilene göre, Midas, Silenus'u yakalamak için pınarın suyuna şarap karıştırmıştı. İşte bu Ankyra'yı onlar istila ettiler.

Gördüğümüz gibi, Ovidius'un eserinde Silenus'un sarhoş olarak Midas'ın bahçesine girdiği anlatılırsa da, bazı kaynaklarda Midas'ın hile yaparak Silenus'un, kendi bahçesine girmesini sağladığı anlatılmaktadır. Aynı fikre MÖ 4.yüzyılda yaşayan Yunan filozofu ve tarihçisi, Sokrates'in öğrencisi **Ksenofon**'un İskender'in ilk seferlerinden bahseden *Anabasis* eserinde rastlamaktayız.

Там, около дороги, находился источник, носящий имя Мидаса, царя фригийцев; здесь, говорят, Мидас поймал сатира, смешав воду источника с вином (Ksenofon/ Ксенофонт, 1976, I,2,13).

Orada, yolun kenarında, Frigyalıların kralı Midas'ın ismini taşıyan bir pınar vardı; diyorlar ki, Midas orada pınarın suyuna şarap katarak satyri (satyr Silenus kastedilmektedir; not M.S.) yakaladı.

Bu fikir **Herodot**'un "*Tarih*" külliyyatının 8. kitabının 138. paragrafında şu şekilde ifade edilmiştir:

...kardeşler Makedonya'nın başka bir bölgesine gidip yerleştiler. Burası Gordias oğlu Midas'ın bahçeleri denilen yere yakındır, bu bahçelerde güller kendiliğinden

yetiştirler, taçyaprakları altmış tane olur ve kokusu başka güllerden daha incedir. Silenos'un tuzağa bu bahçelerde yakalanmış olduğu söylenir (Herodot, 1973, 506).

Pınarın bulunduğu yerin tespitine gelince farklı anlatımlarla karşılaşmaktayız. Herodot'a göre bu pınar Makedonya'da (VIII, 138); **Ksenofon**'a göre Kilikya'da ("Anabasis", 237); MÖ III. yüzyılda yaşamış **Athenaeus**'a göre ise bu pınar Makedonya'nın kuzeyinde Frigya ile Paeonia arasında bulunmakta ve İnn olarak adlandırılmaktadır (Athenaeus / Афинея. Пир мудрецов, 2003, II, 23).

Peki, neden Midas, satyr Silenus'u yakalamak istiyordu? Amacı neydi? Silenus ona niçin lazımdı? II.-III. yüzyıllarda yaşamış Antik Yunan belagat ustası **Athenaus** 15 ciltlik *Bilgelerin Ziyafeti* külliyyatında şöyle yazıyordu:

...фригийский Мидас, когда захотел сподить Силена... — Мидас, легендарный фригийский царь, хотел выведать у Силена ему одному ведомую мудрость. Для этого он и подпоил Силена, смешав с вином воду источника. О том, что именно сказал Силен Мидасу, в разных источниках сообщается по-разному. У Плутарха («Moralia». 115b) Силен говорит о том, что лучше человеку вовсе не родиться на свет и что умереть лучше, чем жить. (Athenaeus / Афинея, Пир мудрецов, 2003, II, 23).

...Efsanevi Frigya kralı Midas, Silenus'tan sadece ona malum olan bilgeliği öğrenmek istiyordu. Sırf bunun için o, pınarın suyuna şarap karıştırarak Silenus'u sarhoş eder. Silenus'un Midas'a neler anlattığı kaynaklara göre değişmektedir. Plutarkhos'ta ("Moralia." 115b) Silenus, insanın dünyaya hiç gelmemesi gerektiğini, ölümün yaşamdan daha iyi olduğunu söyler.

II.-III. yüzyıllarda yaşayan Roma yazarı **Claudius Aelianus** *Varia Historia* (Çeşitli Öyküler) eserinde, **Theopompus**'un (MÖ 4. yüzyılda yaşamış Yunan tarihçisidir. Tarihe dair yazdığı 72 eserden günümüze sadece parçalardan oluşan 2 kitabı ulaşmıştır; M.S.) yazdıklarına istinaden "Midas, Silenus'u yakaladıktan sonra Silenus'un serbest bırakılmasına karşılık ondan sadece tanrıların bildiği gizli bilgileri talep" ettiğini, Silenus'un da Midas'a yaşam alanı dışında büyük bir kıtanın var olduğunu, nesnelerin tabiatı hakkında gizli bilgileri anlattığını ve geleceğe dair kehanetlerde bulunduğunu yazar. Silenus'un Midas'a anlattıklarından biri, bu ilahi bilgiler olarak görülürse de, bir diğeri Midas'ın dokunduğu her şeyi altına dönüştürme becerisi (simyacılık) olarak kabul edilir. (Aelianus / Элиан, 1963, III, 18).

Midas'ın Delfi'de bulunan (günümüzde de Yunanistan'ın Parnasos Dağı'nın güneybatısında bulunmaktadır) Apollon'un tapınağına değerli armağanlar bıraktığına dair efsaneler de bulunmaktadır. **Justinus**, *Pompeius Trogus'un Tarihi* adlı kitabında şöyle yazar:

13 Ille plastrum, quo vehenti regnum delaturn fuerat, in templo Iovis positum maiestati regiae consecravit. 14 Post hunc filius Mida regnavit, qui ab Orpheo sacrorum sollemnibus initiatus Phrygiam religionibus inplevit, quibus tutior omni vita quam armis fuit (Marcus Junianus Justinus, Liber XI, VII).

Çeviride:

13 (Gordius; M.S.) kral olduğunu öğrendiğinde kağnısını kral olması şerefine Jupiter'in tapınağına koyar. 14 Ondan sonra kral olan oğlu Midas, Orfeus'un kutsal kerametler ayinlerine katılarak Frigya'da tanrılara itaati gerekli kılar ve bu da ona silahtan daha güçlü bir güvenceyi sağlar.

Lidya kralı Gyges'ten bahsederken **Herodot** da bu olaya değinir:

(14) Gyges başa geçince Delphoi'ye sunular yolladı, pek çok armağan: Delphoi'deki gümüş sunuların pek büyük bir bölümü ondan gelmiştir; gümüşlerden başka sayısız altın mücevher ve bu arada adı anılmaya değer olarak, altı tane iki kulplu som altın krateros vardı ki, bunları tapınağın içine koydurmuştu. Bugün bunlar Korinthos hazinesi içinde boy gösteriyorlar ve ağırlıkları otuz talantondur... Phrygia kralı Gordias oğlu Midas'tan sonra, Delphoi'ye sunular gönderen ilk Barbar; bizim bildiğimiz, işte bu Gyges'tir. Midas da üzerinde oturup alenen adalet dağıttığı krallık tahtını ki görülmeye değer bir şeydir; sunu olarak vermişti, bu da tam Gyges'in krateroslarının durduğu yerdedir. (Herodot, 1973, 25).

Antik kaynakları incelediğimizde Midas hakkında birbirinden çok farklı bilgilerin yer aldığını görmekteyiz. Bazen Midas bir mucit, bazen de bir tiran olarak karşımıza çıkar.

Romalı bilim adamı ve yazar **Cassiodorus** (MS VI. yüzyıl), Roma devlet adamı ve yazar **Plinius**'a (MS I. yüzyıl) istinaden kalayı ve kurşunu ilk olarak Midas'ın bulduğunu yazmaktadır (Gigin/Гигин, 2000, 274).

II. yüzyılda Roma'da yaşayan ve Yunan dilinde yazan **Polyaenus Savaş Manevraları** eserinde Midas'ın tiran olarak adlandırıldığını anlatır (Bkz: Polyaenus /Полиэн. Кн. VII, 2002).

Antik Yunan şairi **Tyrtaios** "Hemşerilerime" şiirinde Midas'ın çok zengin olduğunu belirtmektedir (Bkz: Эллинские поэты, 1999: 232—236).

Midas'ın eşine gelince, **Plutarkhos'un Paralel Yaşamlar** eserinin **Caesar** adlı bölümünde Midas'ın eşinin, "İyi Kalpli Tanrıça **Bona Dea**" ile eşleştirildiğini okumaktayız. Bu fikri edinmemizi Rus bilim adamları tarafından yapılan çeviri sağlamaktadır:

У римлян есть богиня, которую они называют Доброю, а греки - Женскою. Фригийцы выдают ее за свою, считая супругою их царя Мидаса, римляне утверждают, что это нимфа Дриада, жена Фавна, по словам же греков - она та из матерей Диониса, имя которой нельзя называть. (Плутарх. 1994. Т. II. С. 169).

Çeviride:

Romalıların iyi kalpli olarak adlandırdıkları bir tanrıçaları vardır. Ve Romalılar, onun **Faunus**'un eşi orman perisi **Dryad** olduğunda ısrarlıdırlar. Grekler ona **Kadın Tanrıçası derler** ve adının söylenmesi yasak olan **Dionysos**'un annelerinden biri

olduğuna inanırlar. Frigyalılar ise onu Midas'ın eği olarak gördükleri için tanrıçayı kendilerine ait olarak kabul ederler.

Türkçe eviride farklı bir bilgiyle karđılařmaktayız. Muhtemelen Türkçe eviri İngilizceden yapılmıştır; çünkü her iki metin aynı fikri iletmektedir. Karđılařtırma yapılması amacıyla örnekleri sunuyoruz:

Romaluların kadından bir hayır tanrıları vardır; nasıl ki Grekler de Jinese isminde bir kadın tanrısı tanrılarıdır; hatta Frigler kendilerine mal etmek sevdasıyla bu kadının kral Midas'ın anası olduğunu ileri sürerlerdi. Romalılar kendi hayır tanrılarının aslan bir orman perisi olduğunu ve erkek tanrılarından Eon ile münasebette bulunduğunu kabul ederler; Grekler, Baks' analarının perisi olduğunu iltizam eder ve adıyla anmaktan çekinirler. Roma'da kadınlar onun gününü kutladıkları zaman toplantı yerini asma dallar ile örterler ve hikyeye göre kutsal bir ejder bu tanrının heykelinin ayakucunda nbet bekler. Gnmzde bu ayin devam ettiği mddete ayinin yapıldığı yere hibir erkek giremez. Kadınlar yalnız başlarına bylece ayrı bir yere ekilmiş bulunarak (Orfe ayinlerinde olduğu gibi) birçok merasim yaparlar (Plutark, 1936, 18-19).

The Romans have a goddess whom they call Bona, the same whom the Greeks call Gynaecaea. The Phrygians, who claim a peculiar title to her, say she was mother to Midas. The Romans profess she was one of the Dryads, and married to Faunus. The Grecians affirm that she is that mother of Bacchus whose name is not to be uttered, and, for this reason, the women who celebrate her festival, cover the tents with vine-branches, and, in accordance with the fable, a consecrated serpent is placed by the goddess (Plutarch, 1996, p.230).

II. yüzyılda yaşayan Yunan dil ve belagat bilimcisi **Julius Pollux**, Midas'ın eşinin Miken kralı Agamemnon'un kızı Demodika olduğunu ve altın sikkelerin ilk olarak onun tarafından üretildiğini tahmin etmektedir (Белкин, Плахотская, /Belkin, Plahotskaya, 1998, 76).

Yaşamı gizemle dolu olan Midas'ın ölümünün de sıra dışı olduğu anlatılmaktadır. Türk arkeologu, Ord. Prof. Dr. **Ekrem Akurgal** “*Anadolu Uygarlıkları*” kitabında şöyle anlatır:

Kral Midas ya da Assur kralı Sargon'un yıllıklarında Muşkili Mita M 738'de ortaya çıkmış, M 696 yılında lmştir” (Akurgal, 2000, 431)... Eusebios'un kroniğinde Midas iki defa anılmakta, krallığının başlangıcı M 738 ve boğa kanı içerek öldüğü yıl da M 695 olarak verilmektedir. Eusebios'tan elde ettiğimiz bu iki tarih, Assur yazılı kaynakları ile aşağı yukarı uyum içindedir. Çünkü Midas'ın adı Assur kralı Sargon'un yıllıklarında ilk kez 717, sonra 712'de ve son kez 709 tarihlerinde anılmaktadır. Fryg krallığının kronolojisi bakımından Assur yazılı kaynakları başka bilgi vermemektedir (Akurgal, 2000, 191).

Eusebios'ta Midas, Kimmer istilası sonucu MÖ 696/695 boğa kanı içerek intihar etmiştir (Akurgal, s.191). Plutarkhos da MÖ VIII. yüzyılda Kimmerlerin istilası sonucu Midas'ın boğa kanını içerek öldüğünü anlatır (Bkz: Plutarkhos, Tit, 1994, 20).

Justinus, *Pompeius Trogus'un Tarihi* adlı çalışmasında Kimmerlerin baskınıni şu şekilde anlatır:

Macedonia ante a nomine Emathionis regis, cuius prima virtutis experimenta in illis locis exstant, Emathia cognominata est... Sed et Caranus cum magna multitudine Graecorum sedes in Macedonia responso oraculi iussus quaerere, cum Emathiam venisset, urbem Edessam non sentientibus oppidanis propter imbrium et nebulae magnitudinem gregem caprarum imbrem fugientium secutus occupavit; revocatusque in memoriam oraculi, quo iussus erat ducibus capris imperium quaerere, regni sedem statuit; religionesque postea observavit, quocumque agmen moveret, ante signa easdem capras habere, coeptorum duces habiturus, quas regni habuerat auctores. Urbem Edessam ob memoriam muneris Aegaeas, populum Aegeadas vocavit. Pulso deinde Mida (nam is quoque portionem Macedoniae tenuit) aliisque regibus pulsus in locum omnium solus successit primusque adunatis gentibus variorum populorum veluti unum corpus Macedoniae fecit, crescentique regno valida incrementorum fundamenta constituit (Marcus Junianus Justinus, Liber VII, I).

Çeviride:

Makedonya eskiden, bu ülkenin ilk olarak kahramanlık gösteren hükümdarı Emathionis'in ismiyle Ematya olarak adlandırılırdı... Karan, kâhinin Makedonya'da kendine yer bulsun emri üzerine çok sayıda Yunanla birlikte Ematya'ya geldi. Bu sırada o, yağmurdan sığınak arayan keçi sürüsünün peşinden giderek yağış ve duman yüzünden sakinleri tarafından fark edilmeyecek şekilde Edessa kentini istila eder. Burada Karan, kâhinin ona hâkimiyeti keçi sürüsünün önderliğinde bulabileceği kehanetini aklından çıkarmaz. Sonraları da Karan bu âdete sıkıca riayet eder: ordusunu götürdüğü her yerde, ordunun önünde keçiler gider. Onu hâkimiyete getiren önderlerinin, her zaman onunla gitmesini ister. Keçilerin ona gösterdiği hizmetten dolayı Karan Edessa kentine Aegaeas, ahalisine ise Aegeadas adını verir. Sonra Karan (Makedonya'nın bir kısmına sahip) Midas'ı ve başka hükümdarları kovarak Makedonya'nın tek hükümdarı olur. Farklı kabileleri bir araya toplayan (gentibus variorum populorum) ve Makedonya'yı tek bir devlet haline getiren Karan gücü artan devletin daha da gelişmesi için temel atar.

MÖ IV. yüzyılda yaşayan Yunan filozofu **Platon** *Phaidros* eserinde Midas'ın mezarı üzerinde yazılan şiiri anlatmaktadır:

A bronze maiden am I; and I am placed upon the tomb of Midas.

So long as water runs and tall trees put forth leaves,

Remaining in this very spot upon a much lamented tomb,

I shall declare to passers by that Midas is buried here (Plato,1925, 264d).

*Tunçtan bir genç kızım Midas'ın mezar taşında
Sular aktıkça ve ağaçların yaprakları açtıkça
Burada, bu dertli mezarda kalarak
Yolculara, Midas'ın buraya gömüldüğünü söyleyeceğim.*

Ruh göçüne inanan Pisagor, sürekli eski Pisagorculardan Krotonlu Millius'a Frigyalı Midas'ın ruhunun ona göç ettiğini söylerdi (Aelianus / Элиан, 1963, IV, 17).

Antik kaynaklara ve araştırmacı Akurgal'ın çalışmalarına dayanarak Frigya Devleti ve Midas hakkında verdiğimiz bilginin arkeolojik bulgulara dayanan verileri Akurgal'ın kitabında belirtilmiştir. Akurgal şöyle yazar:

Phryg Krallığı'nın etki alanı, MÖ 9–7. yüzyıllar arasında, merkezi Ankara çevresi olmak üzere, Kızılırmak'ın (Halys) doğusundan, kuzeyde Samsun'a; güneyde Niğde ve Elmalı Ovası'na; batıda Eskişehir ve Bandırma'ya kadar yayılıyordu... Gordion, en parlak dönemini MÖ 725 ve 675 yılları arasında yaşamıştır. Bu kentte, Assur kralı Sargon'un MÖ 717–709 yıllarını kapsayan yıllıklarında "Muşkilerin Mita'sı" olarak adı geçen Midas yaşamıştır. Gordion MÖ 7. yüzyıl başlarında Kimmerlerin akımına uğramış olmakla beraber, Höyükte ve bazı Tümülüslerde ele geçirilen buluntulardan, kentin MÖ 6. yüzyılın sonuna değin bolluk içinde yaşadığı anlaşılmaktadır... Midas'ın adıyla sürüp giden parlak dönemin son bulmasına karşın Fryg kültürü Gordion'da güçlü varlığını korumuştur (Akurgal, 2000, 431–434).

Midas'ın yaşamı üzerine anlatılanlar onu unutulamaz hale getirmektedir. Yıllardır Şarhöyük alanındaki çalışmalarda kazı başkanlığı yapan ve önemli tarihi bulguların çıkması için emek veren, Yazılıkaya ile ilgili birçok çalışması olan **Prof. Dr. Taciser Tüfekçi Sivas**, Midas'ın ne eşek kulaklı, ne de altınlar içinde yüzen bir kral olduğunu yazıyor. *Bugüne kadar Anadolu'da yapılan Phryg kazılarında yok denecek kadar az sayıda altın esere rastlandı. Ahşap, tunç ve çanak çömlek işçiliğinde son derece ileri olan Phrygler'in kralları için yapılan "altınlar içinde yüzdüğü" yakıştırmaları bir efsaneden öteye gitmiyor...* (Tüfekçi Sivas, 2008, 62). Benzer şekilde Akurgal da, Kral Gordius'un efsanevi arabasının ve düğümün olduğu tapınağın bugüne değin bulunmadığını yazmaktadır (Akurgal, 2000, 431). Akurgal ve Sivas'ın günümüzde Antik kaynaklarda yer alan rivayetleri doğrulayan verilere ulaşamadığını belirtmeleri bizi rivayetlerin metaforik boyutu hakkında düşünmeye sevk ediyor. Midas hakkında efsaneler sayesinde *dilden dile dolaşan Phrygler, yaklaşık 300 yıl Orta Anadolu'nun efendisi olsalar da, Sivas, onların yazılarının henüz tam olarak çözülemediği için, Anadolu'nun, hakkında en az bilgi edinilen uygarlıklarından biri olduğunu söylemektedir (Sivas, 2008, 62).*

Kral Midas hakkında verdiğimiz bilgilere XX. yüzyılda yaşamış İngiliz akademisyen **Robert Graves**'in açısından bakıldığında konu tartışılacak hale gelmiştir ve üzerinde daha çok araştırmalar yapılmasını gerektirmektedir. **Robert Graves**'e göre;

Midas'ın her dokunduğunun altına dönüşmesi hakkında rivayet, Miga sülalesinin sahip olduğu muazzam servetinden ve Paktolos Nehri'nde bulunan altın kaynaklarından ileri gelmektedir. Midas'ın eşek kulaklarına gelince, bu rivayet, Atina Komedi Tiyatrosu'nda Midas'ın uzun kulaklı bir satyr olarak görüntülenmesinden ortaya

çıkmıştır. Dionysos, eşekleri kutsal hayvan olarak gördüğünden ve onlardan bir çiftini yıldızlar arasına yerleştirdiğinden Midas'ın bir eşek simgesi taşıyarak övülmesi de istisna değildir. Sazdan yapılmış hükümdarlık esasının ucuna takılan bir çift eşek kulağı Mısır'da sülale tanrılarının hükümdar olduklarını gösteren bir simgedir ve bu simge onların panteon hükümdarı olan eşek kulaklı Set'in zamanından süregelmektedir. Midas'ın berberi hakkında anlatılanlar ise aslında bir eşek hükümdarın ölümünün anlatılması olarak da görülebilir. Midas'ın güneş ışınlarını simgeleyen ve hükümdarlık hazinesi olan saçları tıpkı Samson'un saçlarının kesimindeydi. Kesilmiş başı, Ankyre şehrini düşman istilasından korumak için bir kuyuda saklanmaktaydı. Saz ikili imge taşır: bir taraftan on ikinci ayın ağacı olarak hükümdar için kaçınılmaz ölümün haberini verirse de, diğer taraftan hükümdarlığın onun halefine verildiğini imgeler. Boğa kanının büyüleyici gücü olduğuna inanılırdı. Sadece ana tanrıçalar kendilerine zarar vermeden onu içebilirlerdi. Boğa kanı, Osiris'in (yeraltı dünyasının hâkimi; M.S.) kanı olduğu için bir eşek hükümdarı için çok zararlı olabilirdi (Graves/Грейвс, 1992, 217).

Robert Graves'in bu yöndeki yorumları Midas hakkındaki tartışmalara yeni boyutlar kazandıracak niteliktedir. Sivas'ın belirttiği Friglerin yazılarının tam olarak çözülememiş olması bir yana çözüldükleri takdirde bu yazılarda okunacakların da antik kaynaklarda verilen bilgiler ışığında yorumlanması araştırmaların doğru niteliklere ulaşması için önem arz etmektedir.

Yaptığımız bu çalışma antik kaynaklarda Midas'a (Anadolu medeniyetlerine) dair birçok belge olduğunu göstermektedir. Antik kaynaklarda yer alan veriler doğrultusunda Midas'a dair bilgilerimizi artırmanın yanı sıra, bu kaynaklarda Anadolu topraklarının tarihine ilişkin daha birçok gün yüzüne çıkmamış bilgi ve veri olduğunu da görmekteyiz. Ülkemizde Frigya uygarlığı hakkında öncü çalışmalar yapan akademisyenlerin başvuru kaynakları arasında yer almayan bazı antik kaynaklardan derlediğimiz verilerin, ileride bu konuda çalışma yapacak araştırmacılara yol gösterici olmasını umuyoruz. Zira antik kaynaklarda bu çalışmaların kapsamını açacak nitelikte Midas ve Frigya uygarlıklarına dair daha birçok bilgi yer almakta ve bu bilgiler yapılan arkeolojik çalışmalara ışık tutmaktadır.

KAYNAKLAR

Aelianus, Claudius / Элиан. (1963). *“Varia Historia”*. Пёстрые рассказы. Перевод с древнегреческого, статья, примечания и указатель С.В.Поляковой. Москва—Ленинград: Издательство Академии Наук СССР. (Перевод выполнен по изданию: Claudii Aeliani *Varia Historia* ed. R. Hercher, Lipsiae MDCCCLVI.)

Akurgal, Ekrem. (2000). *Anadolu Uygarlıkları*. Net Turistik Yayınları, 7.baskı, İstanbul.

Athenaeus / Афиней. (2003). *Пир мудрецов*: В 15 кн. (Серия «Литературные памятники»).

- Книги I—VIII. Пер. Н.Т.Голинкевича. Комм. М.Г.Витковской, А.А.Григорьевой, Е.С.Иванюк, О.Л.Левинской, Б.М.Никольского, И.В.Рыбаковой. Отв. ред. М.Л.Гаспаров. М., Наука.
- Cicero.** *De Divinatione. (Kehanet Üzerine)*. <http://www.thelatinlibrary.com>,
- Gigin/Гигин.** (2000). *Мифы*. Алетейя, СПб.
- Graves, R. / Грейвс, Р.** (1992). *Мифы Древней Греции* / Р. Грейвс; Пер. с англ. К. П. Лукьяненко; Под ред. и с послесл. А. А.Тахо-Годи. М., Прогресс.
- Herodot.** (1973). *Herodot Tarihi*. Türkçesi: Müntekim ÖKMEN. Yunanca aslıyla karşılaştıran ve sunan: Azra ERHAT. Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Herodot./Геродот.** (2004). *История*. (Пер. и прим. Г. А. Стратановского.) М., ОЛМА-ПРЕСС.
- Justinus, Marcus Junianus.** *Historiarum Philippicarum T. Pompeii Trogi Libri XLIV In Epitomen Redacti*. <http://www.thelatinlibrary.com>,
- Ksenophon/Ксенофонт.** (1976). *Anabasis*. Анабасис. (Пер.С.Ошерова). В кн. Историки Греции. Сост. и пред. Т. А.Миллер, примеч. М.Л.Гаспарова и Т.А.Миллер. (Серия «Библиотека античной литературы. Греция»). М, Худож. лит., С. 227-390.
- Lycophon.** Alexandra. (2011). Перевод с древнегреческого и комментарий И. Е. Сурикова. Вступительная статья А. В. Мосолкина.«Вестник древней истории». 2011 г. № 1 (ст. 1—446) и № 2 (ст. 447—1474).
- Ovidius Naso, Publius.** (1961). *Metamorphoses*. Chr. n.ed. E. Rösch, München.
- Ptolemaeus Chennus.** *Bilgililer için Yeni Tarih*. 7 ciltte. 3. Cilt. (Photius, Bibliotheca or Myriobiblon, www.tertullian.org).
- Pausanias (Gezgin) / Павсаний.** (1994). *Periegesis tes Hellados*. Описание Эллады. Ладомир, М.
- Plato.** (1925). *Plato in Twelve Volumes, Vol. 9* translated by Harold N. Fowler. Cambridge, MA, Harvard University Press; London, William Heinemann Ltd. <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/>
- Plutark.** (1936). *Sezar*. Çev. Haydar Rıfat. İstanbul. Dün ve Yarın Tercüme Külliyyatı Yayınevi.
- Plutarch.** (1996). *Lives of the Noble Grecians and Romans*. Translated by John Dryden. Edited by A. N. Clough. The University of Adelaide. October,.
- Plutarkhos / Плутарх.** (1994). *Сравнительные жизнеописания*. В 2 т. Т.2. Изд. подг. С.С.Аверинцев, М.Л.Гаспаров, С.П.Маркиш. Отв. ред. С.С.Аверинцев. (Серия «Литературные памятники»). М., Наука.
- Polyaenus/Полиэн.** (2002). *Стратегемы*. Пер. И.В.Косинцевой (кн. V и VII), А.Б.Егорова (кн. VI и VIII). Под общ. ред. А. К. Нефёдкина. СПб., Евразия.
- Tüfekçi Sivas, Taciser.** (2008). *Frigler Midas'ın Ülkesinde*, National Geographic, Ocak, s.59-79.
- Белкин,М.В.; Плахотская,О./Belkin,М.В.;Plahotskaya,О.**(1998).*Античные писатели*. СПб., Изд-во «Лань».
- Эллинские поэты / Ellinskiye poeti.* (1999). М. Ладомир, С. 232—236.

ANTİK KAYNAKLARDA MIDAS

Anadolu'nun merkezinde üç yüz yıl ayakta kalan Frigya Devleti, hem bir devlet olarak hem de tarihte isimleri unutulmayan hükümdarlarıyla her zaman araştırmalara konu olmuştur. Günümüze kadar ulaşan yazılı antik kaynakların incelenmesi, çoğunlukta rivayetler şeklinde anlatılan Frigya medeniyeti ile ilgili bu bilgilere yeni bir bakış açısı getirebilir. Milattan önceki ve sonraki dönemde birçok düşünür, bilim adamı, yazar Frigya Devleti'ni ve hükümdarlarını araştırma konusu etmiş, bu esrarengiz yaşamın sırlarını açıklamaya çalışmışlardır. Bu makalede, Frigya Devleti'nin kralı Midas üzerine yazılan ve Türkçeye henüz çevrilmemiş birçok kaynak bir araya getirilmiştir. Bu kaynaklar Hesiodos, Herodot, Ovidius, Plutarkhos, Marcus Junianus Justinus gibi birçok Antik Yunan ve Roma tarihçilerin, filozofların eserleridir. Bu eserlerin tanınması gerektiğini düşünerek orijinal dili olan Latince'leri, kimi zaman ise Yunancadan İngilizceye ve Rusçaya yapılan çevirileri üzerinden yola çıkarak bahsettik. Efsanevi kral hakkında antik düşünürlerin yanı sıra çağdaş bilim adamlarının farklı yorumları da ortaya konulmuştur. Kimi zaman örtüşen fikirler, arkeolojik kazılar ve bilimsel çalışmalar sayesinde yeni boyutlar kazanarak tartışmalara yol açmaktadır. Yaptığımız bu çalışma bize antik kaynaklarda Midas'a (Anadolu medeniyetlerine) dair birçok belge olduğunu göstermiştir. Antik kaynaklarda yer alan bu veriler doğrultusunda sadece Midas'a dair bilgilerimiz artmakla kalmaz, bu kaynaklarda o dönemde Anadolu topraklarının tarihine ilişkin daha birçok gün yüzüne çıkmamış bilgi ve veri olduğunu da görürüz. Bu çalışmayla Frigya uygarlığı hakkında araştırmalar yapacak olan akademisyenlerin göz ardı edemeyecekleri kaynakları ortaya çıkararak daha nitelikli, kapsamlı araştırmaların yapılmasını sağlayacağımızı umut ediyoruz.

Anahtar Sözcükler: Frigya Devleti, Midas, Antik Kaynaklar.

Abstract

MIDAS IN ANTIC SOURCES

The Phrygian Kingdom situated in central Anatolia has always attracted the attention of researchers both as a powerful kingdom and in terms of her kings whose names have always been remembered throughout the history. The research on the ancient sources can give way to the possibility of bringing a new point of view to this civilization, which has come to our present day through legends and myths. During the pre-historic period and also during the Christian era, various philosophers, scientists and writers have studied the Phrygian Kingdom and the ruling kings and have tried to explore this mysterious civilization.

This article aims to study various written sources on the great Phrygian king Midas, which have not yet been translated into Turkish. These sources are mainly the works of many ancient Greek and Roman philosophers, poets and historians such as Hesiodos, Herodotus, Ovidius, Plutarkhos, and Marcus J. Justinus. We believe that it is important for these works to be made known to the modern reader. Thus, we have studied these sources using their English and Russian

translations from Ancient Grek and Latin. We have observed that the ancient philosophers' ideas on the legendary Phrygian king Midas, as well as those of the modern researchers. These views sometimes overlap with one another, but sometimes do not. Nowadays, through scientific research and archeological excavations, the dispute on the king Midas has been gaining new perspectives.

This study has shown that the ancient sources are rich in terms of the documents related with Midas (Anatolian Civilizations). With the help of this data in the ancient sources it would be possible to better comprehend the different civilizations which have become sovereign states in Anatolia throughout history. We hope that this study will be a good reference for academicians and researchers who want to carry on their studies on the Phrygian Kingdom.

Keywords: Phrygian Kingdom, Midas, Antic Sources.